

Наталія ДАЩЕНКО

*Кандидат філологічних наук, доцент Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
nataladash@gmail.com*

Галина СИНОРУБ

*Кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
sunoryb@ukr.net*

РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Трансформація освітньої системи, пов'язана з епідемією COVID-19, російсько-українською війною, потребує імплементації нових ефективних моделей навчання, що сприятимуть підвищенню якості отриманих знань, конкурентоспроможності майбутнього фахівця на ринку праці. Головною тенденцією в сучасній освіті є впровадження «освіти протягом життя», яка дає змогу розвивати та вдосконалювати загальні й професійні компетентності, формувати вміння і навички практичної діяльності у відповідній сфері. Ця модель містить такі підсистеми:

- неформальна освіта (за ступенем інституціоналізації);
- дистанційна освіта (за способом організації навчального процесу);
- онлайн-освіта (за засобами реалізації);
- змішана освіта (поєднання традиційних та онлайн-засобів навчання)

[4].

Доповнення формалізованої освіти знаннями, що підсилюватимуть мотивацію до пізнання нового, сприятимуть формуванню цільових орієнтирів, практичних навичок, обміну досвідом, а відтак і прискоренню процесу євроінтеграції, є запровадження неформальної освіти. Актуальність неформальної освіти ґрунтується на формуванні загальних і фахових компетентностей і сприяє поєднанню особистісного й професійного розвитку здобувача освіти.

У Законі України «Про освіту» неформальна освіта трактується як така, що «здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [1].

Сучасні дослідники (Н. Горук, Ю. Деркач, С. Закревська, Т. Кристопчук, М. Лещенко, Г. Нестеренко, Л. Тимчук, О. Тишкова, І. Яковлева та ін.) трактують неформальну освіту, з одного боку, як процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку майбутнього фахівця, що організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ і державних інституцій, а з другого – як неструктурований, безсистемний та нецілеспрямований процес пізнання нового або об'єднання за інтересами.

Участь молоді у системі неформальної освіти характеризується сукупністю передумов, принципів і закономірностей, які загалом дають можливість говорити про наявність лінійних кореляцій між результатами неформальної освіти та процесом формування громадянських цінностей [2, с. 104].

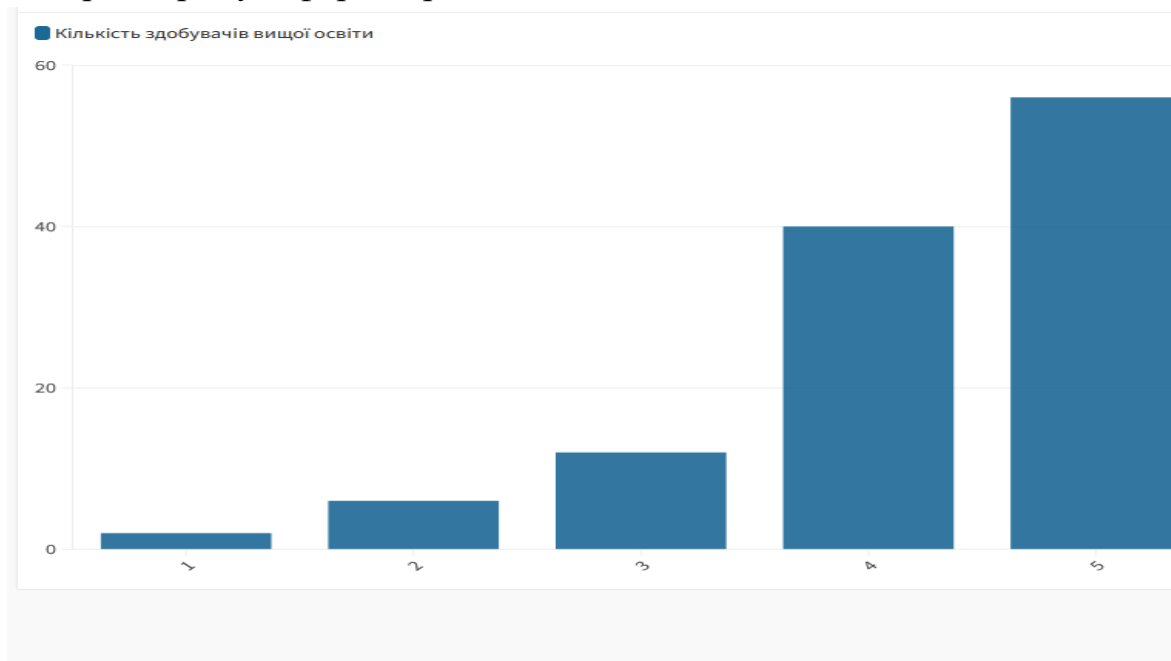
Учені Д. Плинокос і М. Коваленко виділяють основні характеристики неформальної освіти, серед яких виокремимо найголовніші: конкретні цілі навчання чи спрямованість на загальне підвищення розумово-пізнавальної і творчої діяльності; необмеженість у часі, географічному вимірі (доступність у будь-якій точці світу); гнучкість, відповідність до потреб ринку [3, с. 56-57].

Вибір форм і методів такої моделі навчання характеризується доступністю, добровільністю, відповідністю потребам та інтересам учасників, їх спрямованістю на отримання знань із майбутнього фаху. Зокрема, основними організаційними формами такої освіти є: стажування, конференції, семінари, презентації, тренінги, курси, студії, онлайн-школи, майстер-класи, творчі майстерні, круглі столи, відеолекторії, вебінари тощо.

У контексті неформальної освіти застосовуються методи: дискусія, дебати, кейс-навчання, моделювання проблемних ситуацій, портфоліо, читання, навчальні ігри, «відкритий простір», «світове кафе» та ін. Вдале поєднання форм і методів неформальної освіти сприяє самоактуалізації, саморозвитку, самореалізації особистості та впливає на побудову й реалізацію власної траєкторії навчання.

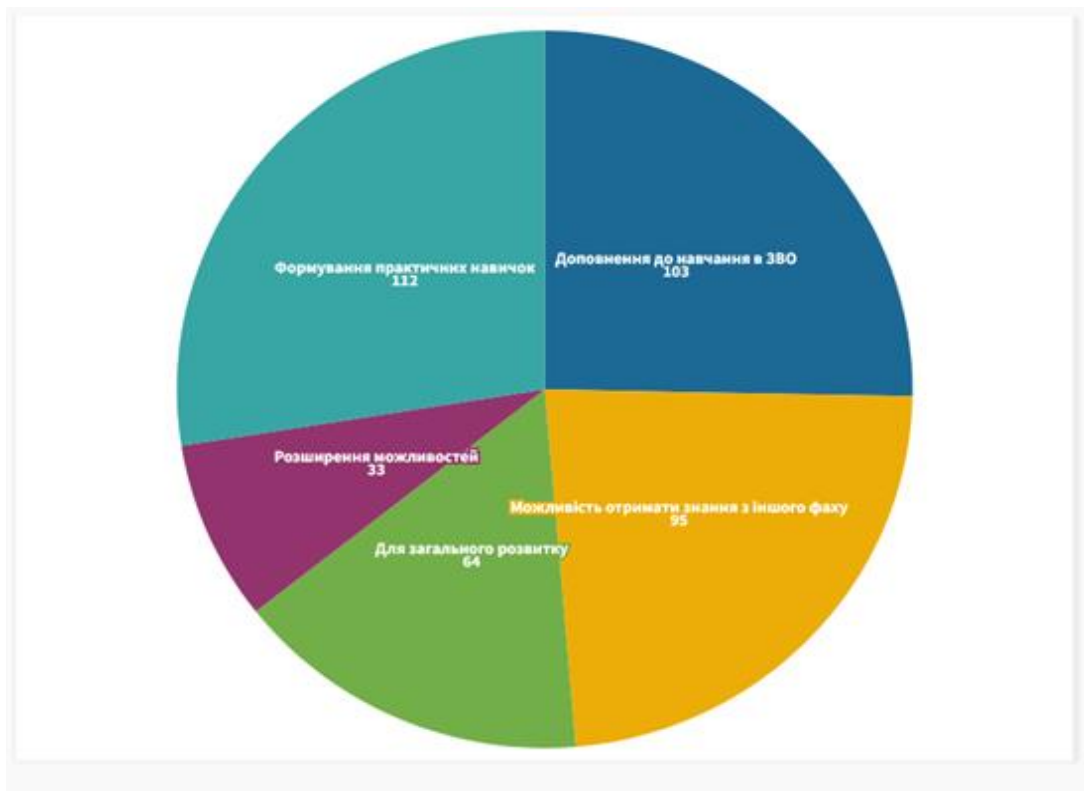
Із метою з'ясування місця і ролі неформальної освіти в навчальному процесі проведено онлайн-анкетування (Google-форма) здобувачів вищої освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, у якому взяло участь 116 студентів бакалаврату різних спеціальностей. Для розуміння ступеня важливості неформальної освіти в процесі навчання опитуваним запропоновано шкалу оцінювання від 1 (не важливо) до 5 (необхідно). Як засвідчують результати (Рис. 1), 82

% респондентів вважають, що неформальна освіта необхідна (56 опитаних оцінили в 5 балів, 40 – поставили оцінку 4), а для 18 % або ж вона не має особливого значення (12 осіб), або у ній немає потреби (8 осіб). Такий показник дає підстави стверджувати, що інтеграція неформальної освіти в навчальний процес є необхідною, адже сприяє самореалізації особистості, професійному вдосконаленню за рахунок надання широких можливостей у виборі напряму й форм отримання знань.

Рис.1. Важливість неформальної освіти для студентів

Для з'ясування значення неформальної освіти у становленні майбутнього фахівця респондентам запропоновано варіанти відповідей (запитання закритого типу) без обмеження одним вибором. Результати засвідчили, що для 103 осіб вона є доповненням до навчання в ЗВО і поглибленням знань із майбутнього фаху; можливість отримати знання з іншого фаху обрало 95 осіб, для загального розвитку використовують 64 особи, для розширення можливостей – 23, для формування практичних навичок – 112 (Рис. 2). Як бачимо, для більшості респондентів така форма навчання дає широкі можливості для поглиблення основної та отримання додаткової освіти, а також формування практичних навичок, що загалом сприяє становленню успішного фахівця майбутнього.

Рис. 2. Значення неформальної освіти для майбутнього фахівця

Системотвірним елементом неформальної освіти є ціннісні орієнтації особистості, які окреслюють потреби, інтереси та спрямування її у професії, житті й визначають зміст, форми і методи навчання. Можна констатувати, що такий вид навчання забезпечує наближення освітніх програм закладу вищої освіти до здобуття професійних кваліфікацій, сприяє персоніфікованому навчанню, спрямованому на вдосконалення фахових навичок майбутнього спеціаліста та позитивні зміни у професійному статусі людини.

Попри означені переваги неформальної освіти залишається істотна проблема подолання стереотипу ставлення до неї як до мало важливої або несуттєвої. Тому сьогодні заклади вищої освіти у «Положенні про неформальну освіту» обґрунтовують систему визнання та зарахування її результатів як підсумкових модульних контролів, курсових проєктів чи конкретної теми за участь у семінарі чи вебінарі. Однак украй важливо вжити заходів щодо спрощення механізмів процедури валідації та документального оформлення результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» ULR : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : навчальний посібник. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 100-109.

3. Плинокос Д. Д., Коваленко М. О. Неформальна освіта: теоретичні аспекти і наукові підходи. *Наукові праці Кіровоградського нац. тех. ун-ту*: зб. наук. праць. 2016. Вип. 29. С. 53-60.
4. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. *Національний інститут стратегічних досліджень*. ULR : <https://niss.gov.ua/en/node/4502>

Іванна АНДРІЙЧУК

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології розвитку та консультування Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,

Соломія АНДРІЙЧУК

*Здобувачка першого освітнього рівня вищої освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
ivanna_andriychuk@tnpu.edu.ua*

ЦІННОСТІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ САМОАКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасне суспільство в контексті глобальних викликів переживає докорінну зміну підходів до навчання, освіти та соціокультурної політики в цілому. Вища школа не може бути осторонь. Вектор освіти спрямований на гуманізацію освітнього процесу, запровадження принципів партнерства, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, підтримки та співпраці всіх учасників цього процесу. Незважаючи на ідейні розходження наукових концепцій підготовки майбутнього фахівця, вчені єдині у переконанні щодо розгляду студента як суб'єкта різних видів діяльності та життєдіяльності загалом. Адже тільки за таких умов можна говорити про всебічний розвиток особистості, який аж ніяк не визначається сумою знань, умінь і навичок, які студент здобуває навчаючись у ЗВО.

Так, у працях Дж.Дьюї, А.Маслоу, К.Роджерса, р.Мея, Е.Фромма та ін. підтримуються ідеї неповторності та унікальності кожної особистості, віри в позитивну і творчу природу людини, її соціальну спрямованість, яка виступає передумовою і запорукою партнерства, взаємодії, сприяє особистісному та професійному зростанню.

Самоактивність студента у його взаємодії з навколишнім середовищем, із собою зумовлена багатьма детермінантами. Вона є однією з найскладніших форм активності, оскільки у такому разі особистість як суб'єкт самоактивності виступає одночасно її об'єктом. Як зазначає М.